

**KOMENTARI NA IZVJEŠTAJ O IZVJEŠTAJ O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU
SREDINU ZA Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400kV sa optickim kablom
od crnogorskog primorija do Pljevalja I podmorski kabal 500kV sa optickim kablom
Italija - Crna Gora**

Prema Zakonu o strateskoj procjenu uticaja (Sl.list RCG 80/05 od 28.12.2005) i clanu 19. dostavljamo komentare na Izvjestaj o strateškoj procjeni uticaja na zivotnu sredinu (u daljem tekstu "Izvjestaj") o nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400kV sa optickim kablom od crnogorskog primorija do Pljevalja i podmorskim kablom 500kV sa optickim kablom Italija Crna

SAZETAK

- Izvjestaj nije uskladjen sa planovima viseg reda kao sto su Prostorni plan Crne Gore do 2020, Prostornim planom za Morsko Dobro, NP Lovcen i NP Durmitor kao i sa relevantnom medjunarodnom legislativom u toj oblasti.
- Dokument ne sadrži ekonomske analize (cost benefit analiza) u cilju sagledavanja troskova i koristi od eventualne realizacije ovoga plana. Ovakva vrsta analize je neophodna kako bi se dokazala društvena korist od ovog projekta i koliko je uopšte isplativ za Crnu Goru.
- Stanje zivotne sredine i zemljista na trasi dalekovoda nije adekvatno sagledano, dodatna biodiverziteska istrazivanja i podloge su neophodne posebno u dijelu koji se odnosi na kordior dalekovoda u dijelu nacionalnih parkova, kao i

potencijalnih turističkih i poljoprivrednih područja, sa adekvatnom projekcijom budućeg razvoja

- Predviđeni prolaz trase dalekovoda kroz zone nacionalnih parkova Lovćen i Durmitor, sa rijekom Tarom je neprihvatljiv budući da nosi izuzetno veliki negativni uticaj na životnu sredinu, biodiverzitet i pejzazne vrijednosti i u tom smislu je potrebno predviđenu trasu dalekovoda izmestiti iz zona nacionalnih parkova
- Izvještaj o strateskoj procjeni uticaja je nepotpun, neobjektivan, nedosljedan i ne daje stvarnu sliku stanja životne sredine i s tim u vezi ni adekvatne mjere zaštite i monitoringa životne sredine.

Na osnovu uvida u Izvještaj dajemo sledeće primjedbe:

POGLAVLJE I

KRATAK PREGLED SADRŽAJA I GLAVNIH CILJEVA PLANA I ODNOS PREMA DRUGIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA

- Nije razmatrana uskladenost i utemeljenje ovoga plana sa relevantnom međunarodnom legislativom, kao i legislativom susjednih država, što bi bilo potrebno budući da projekat izlazi iz okvira nacionalnog i u svojim projekcijama ekonomske održivosti oslanja se na buduće proširenje trase na susjedne države;
- Izvještaj nije uskladen sa Zakonom u uređenju prostora i izgradnji objekata budući da predviđena trasa dalekovoda treba da prođe kroz područja tri plana višeg reda: plan za Morsko dobro, NP Lovćen i NP Durmitor koji trenutno nemaju

ucrtanu predvidjenu trasu dalekovoda i moraju se izmijeniti da bi plan za kabal bio usvojen;

- Izvjestaj nije uskladjen sa Strategijom razvoja energetike Crne Gore do 2025 buduci da tim dokumentom nije predvidjena izgradnja i realizacija ovoga projekta;
- Izvjestaj nije uskladjen sa Prostornim planom Crne Gore do 2020 buduci da lokacija za konvertorsko postorjenje u lastvi Grbaljskoj na lokalitetu Blato nije predvidjena ovim planom, kao ni sama trasa 400kV dalekovoda koja se samo u određenim djelovima poklapa sa 220kV trasom iz Prostornog plana, kao plana viseg reda;
- Izvjestaj se poziva na uskladjenost sa „Strateskom procjenom uticaja na zivotnu sredinu nacрта PPCG“ sto se ne moze uzeti kao relevantno, buduci da pomenuta procjena uticaja nije zvanicni dokument i nikada nije bila na javnoj respravi niti je zvanicno prihvacena. Iz ovoga razloga sporno poglavlje na stranama 13 i 14 iz izvjestaja treba potpuno izbrisati;
- Izvjestaj nije uskladjen sa Strategijom odrzivog razvoja Crne Gore cija se vizija zastite biodiverziteta i ocuvanja prirodnih vrijednosti, povecanja površine nacionalnih zasticenih podrucja, obnove i sanacije suma, ocuvanje pejzaznih i porstornih vrijednosti kosi sa ciljevima postavljenim ovim planom.
- Realizacija ovoga plana na nacin predlozen Detaljnim prostornim planom je u suprotnosti sa idejom Crne Gore kao ekoloske drzave

POGLAVLJE II

OPIS POSTOJECEG STANJA PRIRODNE I ZIVOTNE SREDINE I NJENOG MOGUCEG RAZVOJA

- Na osnovu clana 15, stav 1 Zakona o SEA, ovo poglavlje bi trebalo da sadrzi i projekcije moguceg razvoja u slucaju ne realizacije ovoga plana, sto u ovome izvjestaju nije slucaj. Samo se navodi pregled prirodnih karakteristika morskog dna i kopnenog dijela trase bez projekcije razvoja u slucaju ne realizacije plana.
- Podaci vezani za karakteristike morskog dna su bazirani uglavnom na dostupnoj literaturi iz 50ih godina proslog vijeka i ne daju pravu sliku stanja morskog dna na potezu predvidjenog koridora podvodnog kabla buduci da su uopsteni i odnose se na sire podrucje Juznog Jadrana. Precizniji i inovirani podaci su neophodni.
- Paragraf Aktivnosti morskog ribarstva dat na strani 24 ovoga izvjestaja ne donosi zakljucak da li je moguće izvršiti ukopavanje kabla na predvidjenom koridoru buduci da ne postoje precizni podaci o sastavu morskog dna te s tim u vezi ne može se suditi o uticaju na ribarstvo, u prvom redu kocarenje kao najaktivniji vid ribarstva u ovom dijelu Jadrana buduci da se radi o intezivnoj ribolovnoj zoni. Shodno Zakonu o morskom ribarstvu i marikulturi (Sl. list Crne Gore br.56/09), clan 33 kocarenje je zabranjeno na transektu i zoni podvodnog kabla te je potrebno u ovome poglavlju dati i ekonomske podatke o profitu baziranom na ribarstvu kao i projekcije ribarstva za naredni period u slucaju ne realizacije plana kako bi se ovi podaci uporedili sa eventualnim gubicima prouzrokovanim trajnom zabranom ribarstva u ovoj zoni.
- Stanje zivotne sredine i zemljista na trasi dalekovoda nije adekvatno sagledano, dodatna biodiverziteska istrazivanja i elaboracije su neophodne posebno u dijelu

koji se odnosi na koridor dalekovoda u dijelu nacionalnih parkova, kao i potencijalnih turističkih i poljoprivrednih područja, sa adekvatnom projekcijom budućeg razvoja u slučaju ne realizacije ovoga plana.

- Neophodno sagledati i ekonomsku i pejzaznu vrijednost zaštićenih područja sa mogućnošću dalje valorizacije kako bi se na adekvatan način uporedili eventualni gubici sa eventualnim dobitima od realizacije ovoga plana.
- Evidentno je nepostojanje informacione osnove za opis postojećeg stanja što ne može biti prihvatljivo sa aspekta sadržaja i cilja izrade ovoga izvještaja.

POGLAVLJE III

IDENTIFIKACIJA PODRUČJA ZA KOJA POSTOJI MOGUĆNOST DA BUDE IZLOŽENO ZNACAJNOM RIZIKU

- Ovo poglavlje ne sagledava na adekvatan način karakteristike životne sredine budući da se radi o izuzetno važnim područjima kao što su nacionalni parkovi, Emerald područja, potencijalna IPA i IBA područja kao i buduća Natura 2000 područja.
- Ozbiljne studije, biodiverzitetna istraživanja i podloge potpuno nedostaju kako bi se prikazalo stvarno stanje životne sredine na tim područjima, a prikazano ne daje ni približno sliku o stepenu ugroženosti ovih značajnih područja eventualnom realizacijom ovoga plana.
- Navodjenje samo nekih od sumskih pojasa i suma je više nego nedovoljno i u tom cilju je potrebno definisati liste identifikovanih vrsta značajnih ili zaštićenih na nacionalnom i međunarodnom nivou u predloženom koridoru dalekovoda kako bi se upotpunila slika o ovim područjima

- Potrebno je definisati i listu rijetkih, ugrozenih i zasticenih biljnih i zivotinjskih vrsta na lokalnom ali i medjunarodnom nivou u podrucjima prepoznatim kao ugrozena kako bi se sto bolje sagledala njihova vrijednost, potencijalni gubici i u konacnom definisale mjere za smanjenje negativnog uticaja
- Posebnu paznju posvetiti podrucju pod zastitom UNESCO kao podrucje svjetske prirodne bastine i sagledati potencijalnu opasnost od trajnog gubitka ovoga statusa zastite i indirektnih posledica koje iz toga proizilaze.

POGLAVLJE IV

POSTOJECI PROBLEMI U POGLEDU ZIVOTNE SREDINE U VEZI SA PLANOM I PROGRAMOM

- Matrica za provjeru znacaja uticaja dalekovoda konstatuje da nema uticaja na poljoprivredno i sumsko zemljiste iako je prethodno u poglavlju II.2.4 konstatovano da postoje uticaji pa cak i znacajni, posebno u drugoj i trecioj dionici trase i to na kvalitetno sumsko zemljiste kao i poljoprivredne površine za ratarsko – povrtarsku i vocarsku proizvodnju sto ce „iziskivati neminovno eliminisanje“ ovih površina na pravcu pruzanja koridora“.
- Matrica za provjeru znacaja uticaja dalekovoda konstatuje da nema uticaja na ljudsko zdravlje a da prethodno to nije analizirano ni obradjeno u izvjestaju sto predstavlja pausalnu ocjenu.
- U poglavlju identifikovanje teskoca prilikom izrade izvjestaja se konstatuje „nepostojanje informacione osnove o stanju i kvalitetu zivotne sredine“ kao razlog nedostatka „nultog stanja“ cime sam obradivac priznaje da izvjestaj nije potpun. Ova konstatacija takodje nije prihvatljiva sa aspekta cilja izrade izvjestaja

i dovodi u pitanje kvalitet samog izvjestaja kao i nacin na koji su definisani zakljuci o uticaju eventualne realizacije plana na zivotnu sredinu.

POGLAVLJE VI

PROCJENA MOGUCIH UTICAJA PLANSKIH RJESENJA NA ZIVOTNU SREDINU

- U poglavlju VI.1. Prikaz procjenjenih uticaja varijantnih rjesenja kaze se da se „Ukupni efekti predmetnog Detaljnog prostornog plana, pa i uticaji na životnu sredinu, mogu utvrditi samo poređenjem sa postojećim stanjem, sa ciljevima i riješenjima plana“. Medjutim kako je u poglavlju IV konstatovano da je „nepostojanje informacione osnove o stanju i kvalitetu zivotne sredine“ razlog nedostatka „nultog stanja“ postavlja se pitanje na osnovu cega je izvršena uopšte procjena uticaja.
- U tabeli 4. Procjene uticaja varijanti plana u odnosu na ciljeve strateske procjene mnoge ocjene ciljeva strateske procjene uticaja su u najmanju ruku diskutabilne. Najupitnije su analize dionica: Lastva Grbaljska –Cevo koja prolazi kroz II zonu nacionalnog parka Lovcen, a posebno dionica: Savnik –Pljevlja, sa prolaskom kroz I zonu NP Durmitor. Tako se cilj 3.1 „Ocuвати poljoprivredno zemljište“ na svim analiziranim trasama ocjenjuje sa „0“ odnosno bez uticaja iako se ranije u izvjestaju navodi da ce dionica Savnik-Pljevlja u varijanti sa prolaskom kroz NP Durmitor devastirati znacajan dio poljoprivrednog i sumskog zemljišta. S druge strane Zapadna varijanta sa obilaskom NP Durmitor nije ocijenjena pozitivno u smislu ocuvanja poljoprivrednog i sumskog zemljišta pa cak ni biodiverziteta, iako se na ovaj nacin cuva prostor NP Durmitor. Cak sta vise ova varijanta je ocijenjena negativno u smislu zastite atraktivnih predijela i ambijentalnih vrijednosti.

- Dionici Cevo - Savnik sa zapadnom varijantom apsolutno nije posvecena adekvatna paznja buduci da je na ovoj dionici planiran prolazak dalekovoda u blizini ornitoloski znacajnih lokaliteta jezera Krupac i Slano koji se nalaze na trasi pticjih migratornih puteva, cemu je potrebno posvetiti posebnu paznju prilikom analize.
- Dodatnu paznju na dionici Cevo-Savnik potrebno je posvetiti i kanjonu rijeke Komarnice buduci da jedan dio predvidjene trase ulazi u zonu blizu predlozenog prosirenja NP Durmitor kao i dijelom zalazi i u najatraktivniji dio ovoga kanjona – Klisura Nevidio, turisticki vrlo atraktivan lokalitet
- S tim u vezi smatramo da procjena uticaja varijantnih rjesenja data u tabeli 4 na stranama 48-51 nije objektivno data, vec se stice uticaj da su odredjene dionice ranije odredjene, samo favorizuju ovom analizom i iz toga razloga je potrebno znacajno revidirati ovo poglavlje, a da ovako uradjeno ne daje ni priblizno objektivnu sliku mogucih uticaja realizacije plana.
- U dijelu VI.2 kao razlog za izbor najpovoljnijeg rjesenja konstatuje se „da se u svim varijantama Plana ocekuju pozitivni uticaji u kontekstu razvoja infrastrukture kao preduslova za dalji privredni i odrzivi razvoj. Odrzivi razvoj u smislu stvaranja preduslova za realizaciju projekata proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, prije svega iz malih hidroelektrana i vetroelektrana“ . Ova konstatacija se ne moze prihvatiti jer imajući u vidu velicinu projekta i kapacitet kabla, kao i potencijale Crne Gore i susjednih drzava za koristenje obnovljivih izvora energije isto tako se moze konstatovati da se ovim kablom stvarju preduslovi i za gradnju nuklearnih elektrana.
- U tabeli 10. Procjena velicine uticaja planskih rjesenja na zivotnu sredinu i elemente odrzivog razvoja vise je nego evidentno da Dionica Savnik-Pljevlja – zapadna varijanta sa prelaskom preko kanjona rijeke Tare koja je izabrana kao

optimalna, nije prihvatljiva budući da je znatno više negativnih nego neutralnih ili pozitivnih ocjena i za ovu dionicu je neophodno pronaći alternativno rješenje.

- Iz analize „Procjena prostornih razmjera uticaja planskih rješenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja“ na stranama 56 – 59 evidentno je da dionice kroz NP Lovćen I NP Durmitor nose velike negativne uticaje dok jedini pozitivni uticaj u obje varijante je izgradnja prenosne mreže čemu se ne može dati prednost u odnosu na ostale ciljeve strateške procjene te prema tome ove dvije varijante treba odbaciti i za njih pronaći druga alternativna rješenja, što je potvrđeno i Tabelom 12 „Identifikacija i evaluacija strateški značajnih uticaja planskih rješenja na životnu sredinu i održivi razvoj“ na strani 60.
- U dijelu Rezime značajnih uticaja navodi se implementacija plana proizvodi veći broj strateški značajnih pozitivnih uticaja, ali određeni broj strateški značajnih negativnih uticaja na planskom području. Međutim kao jedini strateški pozitivan uticaj u prethodnom dijelu teksta kao i u svim tabelarnim prikazima navodi se razvoj elektroenergetske infrastrukture čemu se nikako ne može dati prednost u odnosu na ostale ciljeve procjene uticaja.
- Na strani 62 se navodi da će realizacija projekta imati jak pozitivan uticaj nacionalnog značaja na razvoj različitih privrednih grana, između ostalih i turizma. Međutim uticaj na turizam nije uopšte razmatran niti obrazložen tako da se ova konstatacija ne može uzeti kao validna i predstavlja jednu od nedosljednosti projekta.
- Uticaj buke i elektromagnetnog zračenja na zdravlje ljudi su samo opisno pomenute, ali nikakva konkretnija ispitivanja i analize ovog važnog aspekta izvještja nisu radjene, što se smatra jako velikim nedostatkom izvještaja. Dodatna ozbiljnija istraživanja i analize su neophodne da bi se sagledao ovaj aspekt uticaja.

- Uticaj projekta na kulturno nasljedje nije analiziran, sto je neohodno buduci da je predvidjen prolazak dalekovoda u blizini kulturnih i istorijskih spomenika.

POGLAVLJE VII

MJERE ZAŠTITE PREDVIĐENE U CILJU SPREČAVANJA, SMANJENJA I OTKLANJANJA NEGATIVNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

- Mjere zastite nijesu adekvatno definisane, sto i ne cudu buduci da ni stanje biodiverziteta i „nulto stanje“ nijesu analizirani, bez cega je bilo i nemoguće definisati adekvatne i optimalne mjere. Ovo poglavlje je potrebno znacajno revidirati.

POGLAVLJE IX

PRIKAZ MOGUCIH ZNACAJNIH PREKOGRAICNIH UTICAJA NA ZIVOTNU SREDINU

- Buduci da dionica Savnik-Zabljak u varijantnom rjesenju sa obilaskom NP Durmitor predvidja prolazak dalekovoda teritorijom BIH u duzini 9,5 km bilo je potrebno razmotriti i analizirati i tu mogucnost posebno u prekogranicnom kontekstu.

POGLAVLJE XIII

ZAKLJUCNA RAZMATRANJA

- Zakljucna razmatranja je potrebno revidirati u skladu sa izmjenama gore navedenim buduci da ovako data minimaliziju potencijalne negativne uticaje koji

su ocigledni na pojedinim dionicama, dok se s druge strane potenciraju pozitivni efekti za koje nijesu data utemeljenja u prethodnom tekstu.